

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.04.1991, sp. zn. 1 Cz 64/90, ECLI:CZ:NS:1991:1.CZ.64.1990.1

Číslo: 6/1992

Právní věta: V případě nezjištění osoby, jež je odpovědná za škodu způsobenou provozem motorového vozidla, pojišťovna nevstupuje namísto neznámého škůdce do odpovědnostního vztahu mezi poškozeným a neznámým škůdcem. Je tu vyhláškami o zákonném pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla založeno specifické právo poškozeného vůči pojišťovně na výplatu plnění ze zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla, jakého by se poškozenému dostalo, kdyby byl škůdce znám toto oprávnění poškozeného nemá povahu práva na náhradu škody. Osoba odpovědná za škodu způsobenou provozem motorového vozidla není zjištěna, jestliže není známo, které vozidlo škodu způsobilo (nikoli tedy je-li skutkově sporné, kdo toto vozidlo řídil).

Soud: Nejvyšší soud ČR

Datum rozhodnutí: 30.04.1991

Spisová značka: 1 Cz 64/90

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Doprava, Pojištění, Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla

Předpisy: 123/1974 Sb. § 9 124/1974 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal náhrady škody na zdraví. Uváděl, že byl vážně zraněn při dopravní nehodě 21. 12. 1983, zaviněné řidičem motorového vozidla Z. N., s nímž jel žalobce ve voze jako spolujezdec. Na náhradě za bolest, ztížení společenského uplatnění, věcnou škodu a za ztrátu na výdělků požadoval v konečném vyčíslení částku 24 848,50 Kčs. Nárok uplatnil proti Z. N. jako vlastníku a řidiči osobního automobilu, proti žalované S. P. jako předchozí vlastníci automobilu a proti žalovanému P. N., který automobil koupil od druhé žalované a krátce před nehodou ho prodal Z. N., aniž byl vůz převeden na dopravním inspektorátu. V průběhu řízení 13. 5. 1985 Z. N. zemřel a v řízení bylo pokračováno s jeho dědičkou, žalovanou nezletilou L. S. Proti žalované S. P. vzal žalobce žalobu zpět v průběhu řízení.

Okresní soud v Olomouci rozsudkem připustil zpětvzetí žaloby proti žalované S. P. a v tomto rozsahu řízení zastavil. Žalované nezletilé L. S. uložil zaplatit žalobci částku 6 465 Kčs do 3 dnů od právní moci rozsudku, ve zbytku žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky navzájem a ve vztahu ke státu. Dospěl k závěru, že za škodu na zdraví způsobenou žalobci odpovídal podle

ustanovení § 427 o. z. zemřelý Z. N. jako provozovatel vozidla, jenž zároveň odpovídal i jako řidič, který způsobil nehodu v důsledku nezvládnutí řízení po požití alkoholu před jízdou a v důsledku špatného technického stavu vozu. Po jeho smrti vzhledem k ustanovení § 470 odst. 1 o. z. odpovídá za jeho dluhy jeho dědička, a to do výše ceny nabytého dědictví. Celkovou výši náhrady škody zjistil soud ve výši 12 930 Kčs. S přihlédnutím k tomu, že žalobce sám před dopravní nehodou pil alkohol a věděl, že Z. N., který řídil vozidlo, je pod vlivem alkoholu, soud dovedl poloviční zavinění poškozeného na vzniklé škodě. Proto co do částky 6 465 Kčs žalobě vyhověl, když čistou hodnotu dědictví, jež jako zákonná dědička nezletilá žalovaná L. S. nabyla, zjistil ve výši 8 584 Kčs. Odpovědnost žalovaného P. N. za vznik škody na zdraví žalobce neshledal.

Krajský soud v Ostravě svým rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně pouze tak, že žalované nezletilé L. S. uložil zaplatit žalobci další částku 2 119 Kčs; jinak ho v dalších výrocích ve věci samé a ve výroku o náhradě nákladů řízení potvrdil. Ve výroku o nákladech řízení státu rozsudek zrušil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Při svém rozhodnutí vycházel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, že vlastníkem automobilu a řidičem v době nehody byl zemřelý Z. N., a ztotožnil se i s právním závěrem soudu prvního stupně o odpovědnosti jmenovaného za škodu a o povinnosti jeho právní nástupkyně uhradit dluh zůstavitele až do výše ceny nabytého dědictví. K odlišnému závěru dospěl v otázce spoluzavinění žalobce, a to z toho důvodu, že vědomost žalobce o podnapilosti řidiče vozu nebyla jednoznačně prokázána a mezi případnou opilostí samotného žalobce a dopravní nehodou není příčinná souvislost.

Stížnost pro porušení zákona, podaná generálním prokurátorem České republiky, vytýkala rozsudkům soudů obou stupňů, že nebyly zjištěny všechny okolnosti důležité z hlediska odpovědnosti dalších subjektů za škodu, popřípadě z hlediska povinnosti příslušné pobočky České státní pojišťovny hradit škodu z titulu zákonného pojištění odpovědnosti za škodu. V souvislosti s tím bylo třeba řešit otázku věcné pasívní legitimace žalovaných. V tomto směru stížnost poukázala na vstup oblastního závodu České státní pojišťovny v O. do řízení na straně všech žalovaných a soudům vytýkala, že se nezabývaly otázkou, zda to není právě tato pobočka a nikoli žalovaná nezletilá L. S., kdo by měl být soudním rozhodnutím k náhradě škody jako žalovaný zavázán. K tomu bylo ovšem třeba zjistit, zda pojistné ze zákonného pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem motorových vozidel bylo za příslušný rok uhrazeno a zda tedy vznikl pojistný vztah. Podle názoru vysloveného ve stížnosti pro porušení zákona se soudy měly zabývat tím, zda žalobce má ve smyslu ustanovení § 9 vyhlášky č. 123/1974 Sb. právo na plnění přímo proti pojišťovně, když okolnosti havárie a osoba odpovědná za škodu nebyla důsledně zjištěna, neboť nebylo zcela bezpečně objasněno, kdo skutečně havarovaný vůz řídil. Stížnost dále soudům vytýkala, že nebyla řádně zjištěna skutečná hodnota dědictví po zemřelém Z. N., a tedy ani rozsah, v jakém žalovaná nezletilá L. S. odpovídá za jeho dluhy, neboť, jak bylo zjištěno v tomto řízení, Z. N. byl majitelem osobního vozu zn. Renault a tento majetek nebyl zahrnut v řízení před státním notářstvím do dědictví a nebylo o něm ani jednáno.

Nejvyšší soud České republiky, který byl vázán rozsahem a důvody stížnosti pro porušení zákona (§ 242 odst. 1 o. s. ř.) a nepřezkoumával účelnost podané stížnosti, na jejímž projednání generální prokurátor České republiky trval, rozhodl o této stížnosti tak, že rozsudky soudů obou stupňů, pokud jimi byla v této věci zamítnuta žaloba proti nezletilé žalované L. S., byl porušen zákon. Se stížností pro porušení zákona Nejvyšší soud ČR nesouhlasil, pokud soudům vytýkala, že se nezabývala tím, zda k náhradě škody měla být namísto první žalované zavázána pobočka České státní pojišťovny v O.; v tomto smyslu byla stížnost pro porušení zákona zamítnuta.

Z odůvodnění:

Především je třeba uvést, že soudním rozhodnutím nemohla být pobočka pojišťovny zavázána, neboť právní subjektivitu má jen Česká pojišťovna a nikoli její pobočky. Nelze přehlížet i to, že v případě nezjištění osoby odpovědné za škodu pojišťovna nevstupuje namísto neznámého škůdce do

odpovědnostního vztahu mezi poškozeným a neznámým škůdcem. Ustanovení § 9 odst. 1 vyhlášky č. 123/1974 Sb. /1/ zakládá pouze specifické právo poškozeného vůči pojišťovně na výplatu plnění ze zákonného pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem motorových vozidel, jakého by se mu dostalo, kdyby škůdce byl znám. Toto oprávnění poškozeného je odvozeno od právního vztahu mezi pojišťovnou a neznámým škůdcem a nemá povahu práva na náhradu škody. Podle ustanovení § 378 o. z. 2) náhradu škody platí pojišťovna poškozenému; poškozený však právo na plnění proti pojišťovně nemá, nestanoví-li zvláštní předpisy jinak.

Podle ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky č. 123/1974 Sb. provozovatel a řidič motorového vozidla, na které se vztahuje zákonné pojištění, má právo, aby pojišťovna za něho nahradila škodu způsobenou motorovým vozidlem jinému na zdraví nebo usmrcením, jakož i poškozením, zničením, ztrátou nebo odcizením věcí, avšak jen pokud pojištěný za tyto škody ze zákona odpovídá a pokud není dále v uvedené vyhlášce stanoveno jinak.

Podle ustanovení § 9 odst. 1 vyhlášky č. 123/1974 Sb. nebyla-li zjištěna osoba odpovědná za škodu způsobenou provozem motorového vozidla na území České republiky, má poškozený přímo vůči pojišťovně právo, aby mu tuto škodu nahradila, pokud není stanoveno jinak, v témže rozsahu, v jakém by mu ji nahradila, kdyby tato osoba byla známa.

Z citovaného ustanovení vyplývá, že pouze v případě, že nebyla zjištěna osoba odpovědná za škodu, má poškozený vůči pojišťovně přímé specifické právo, aby mu škodu uhradila (nejde o právo na náhradu škody). Osoba odpovědná za škodu způsobenou provozem motorového vozidla není (ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 vyhlášky č. 123/1974 Sb.) zjištěna, jestliže není známo, které vozidlo škodu způsobilo. Jde např. o případy, kdy vozidlo z místa nehody odjelo, kdy od projíždějícího nezjištěného vozidla odlétl kámen apod. Podmínka uvedená v citovaném ustanovení není naopak splněna, jestliže je známo vozidlo, jehož provoz škodu způsobil, je však skutkově sporné, kdo auto řídil, nebo je skutkově nebo právně sporné, kdo byl jeho provozovatelem.

Další podmínkou pro vznik přímého práva poškozeného vůči pojišťovně ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 vyhlášky č. 123/1974 Sb. je to, že nebyla zjištěna ani jedna z odpovědných osob, na něž se podle ustanovení § 3 odst. 1 uvedené vyhlášky vztahuje zákonné pojištění, tedy ani provozovatel (§ 427 o. z.) ani řidič (§ 420 o. z.) pojištěného vozidla.

Ve smyslu ustanovení § 427 odst. 2 o. z. za škodu vyvolanou zvláštní povahou provozu objektivně odpovídá provozovatel motorového vozidla. Provozovatelem je ten, kdo má právní a faktickou možnost s dopravním prostředkem trvale disponovat, tedy především vlastník vozidla bez ohledu na to, zda byl proveden převod vozidla na dopravním inspektorátu.

Závěry soudů obou stupňů o tom, že v daném případě provozovatelem vozidla byl Z. N., jsou plně v souladu s výsledky řízení. Protože tedy zemřelý Z. N. byl osobou, která podle ustanovení § 427 o. z. jako provozovatel vozidla za škodu na zdraví žalobce odpovídala, nepřicházel by v úvahu přímý nárok poškozeného proti pojišťovně ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 vyhlášky č. 123/1974 Sb., a tedy ani pasívní věcná legitimace pojišťovny. Nebylo totiž možné konstatovat, že ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 uvedené vyhlášky nebyla zjištěna osoba odpovědná za škodu způsobenou provozem motorového vozidla, i kdyby se vycházelo z toho, že nebylo známo, kdo je řídil.

Navíc, jak vyplývá z obsahu spisu, bylo zastaveno trestní stíhání, zahájené proti Z. N. bývalou okresní správou SNB, odd. VB v Olomouci, pod sp. zn. ČVS VV 723/83, pro trestný čin ublížení na zdraví a opilství, způsobené při dopravní nehodě 21. 12. 1983, a to z důvodu smrti Z. N. Ve smyslu ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. nebyly tedy soudy obou stupňů v projednávané věci vázány rozhodnutím o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal. Ovšem ta skutečnost, že v době nehody řídil vůz Z. N., byla zcela nepochybně zjištěna z důkazů dalších, a to jak z výpovědi žalobce, tak z obsahu

vyšetřovacího spisu VB; nezpochybňoval ji ani sám Z. N. ve svém vyjádření k žalobě. Za situace, že řidič vozu již nežije, a jeho spolujezdec (žalobce) si na okolnosti nehody, jak uvedl ve své výpovědi, blíže nepamatuje, zcela správně vycházely soudy při zjišťování příčin dopravní nehody z obsahu vyšetřovacího spisu. Někaké další důkazy, které by mohly zvrátit skutkové závěry soudů obou stupňů nebo ještě podrobněji objasnit okolnosti nehody, nebyly v řízení navrženy.

Proto byla stížnost pro porušení zákona proti výrokům rozsudků soudů obou stupňů, jimiž bylo žalobě proti první žalované vyhověno, zamítnuta (§ 242 odst. 1 o. s. ř.).

Podle ustanovení § 470 odst. 1 o. z. dědic odpovídá do výše ceny nabytého dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí.

Soudy obou stupňů při zjišťování hodnoty dědictví vycházely ze spisu státního notářství v Olomouci sp. zn. 4 D 1489/85 o projednání dědictví po zemřelém Z. N. Podle obsahu tohoto spisu nezletilá L. S. zdělila po svém otci nábytek, koberec, televizor a rádio a čistá hodnota dědictví činila 8 584 Kčs. Soudy se však nezabývaly tím, zda zemřelý Z. N. byl v době své smrti také majitelem osobního auta zn. Renault, přestože z obsahu spisu není patrné, že by vlastníkem auta přestal být. Pokud tento vůz měl ve svém vlastnictví i v době smrti, šlo by o další majetek, který by mohl patřit do dědictví, přestože v dosavadním řízení o dědictví nebyl projednán. Bez uvedeného zjištění nelze totiž řádně stanovit, do jaké výše odpovídá první žalovaná za dluhy zůstavitele. Pokud by v dalším řízení bylo zjištěno, že zemřelý vlastnil uvedený vůz v době smrti, přicházelo by v úvahu přerušení řízení a vyvolání dodatečného projednání dědictví před státním notářstvím.

Protože soudy obou stupňů vycházely při rozhodování o rozsahu odpovědnosti první žalované jako dědičky za dluhy zůstavitele z nedostatečně zjištěného stavu věci, porušily svými rozsudky zákon v ustanoveních § 6, § 120 odst. 1 a § 153 odst. 1 o. s. ř. ve vztahu k ustanovení § 470 odst. 1 o. z.

V tomto směru bylo stížnosti pro porušení zákona vyhověno, rozsudky soudů obou stupňů byly v uvedeném rozsahu zrušeny a věc v tomto rozsahu byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí.

Poznámky pod čarou:

- 1) Srov. nyní § 8 odst. 1 vyhlášky č. 492/1991 Sb. a ve Slovenské republice § 9 odst. 1.
- 2) ve znění před novelizací zákonem č. 509/1991 Sb.